

BISERICA și ȘCOALA.

Foaie bisericească școlastică, literară și economică.

Apare odată în săptămână: **DUMINECA.**

PREȚUL ABONAMENTULUI.

Pentru Austro-Ungaria:
Pe un an 10 cor. — pe 1/2 an 5 cor.
Pentru România și străinătate:
Pe un an 14 fr. : pe jumătate an 7 fr.

PREȚUL INSERTIUNILOR :

Pentru publicațiunile de trei ori ce conțin
cam 150 cuvinte 6 cor.; până la 200 cuvinte
8 cor.; și mai sus 10 cor. v. a.

Correspondențele să se adreseze Redacțiunii

„BISERICA și ȘCOALA“

Ear banii de prenumerațiune la
TIPOGRAFIA DIECESANĂ în ARAD.

Discursul

Escelenței Sale Î. P. S. Domn Arhiepiscop și Mitropolit Ioan Mețianu la deschiderea Congresului național bisericesc din 1/14 Oct. anul curent.

Preasfințiților Domni episcopi!

Preastimaților Domni deputați!

După un interval de trei ani, văzându-vă curaj și în acest Congres național bisericesc, Vă salut cordial și felicitându-vă, Domnilor deputați, că clerul și poporul pe D-voastră V'a distins cu încrederea de a conlucra la opul cel mare al viitorului nostru, Vă implor de la ceriu încă mulți ani de conlucrare mănoasă în via Domnului.

Ne-am întrunit și acum aici, D-lor, la acest Congres, în numele Domnului, care zise. *că, unde sunt doi sau trei întruniți în numele Lui, acolo este și El în mijlocul lor, și ori-ce vor cere de la Dumnezeu Tatăl, va fi lor.* Ne-am întrunit, D-lor, să conlucrăm și noi în dragoste și bună înțelegere la acea măreață problemă a bisericeii noastre naționale, ce are de scop binele temporal și fericirea eternă a membrilor ei, scopul suprem al omului.

Pentru-ca însă biserica să poată rezolvi cu bun succes acea măreață problemă, este neapărat de lipsă, ca toate acțiunile ei să porceadă din cele trei mari virtuți creștine: credința, dragostea și speranța și să aibă pururea în vedere sublima ei misiune culturală. Acea misiune culturală, ce tinde tot la mai mare desvoltare a facultăților sufletești și prin acestea tot la mai multă perfecțiune a membrilor ei, după zisa Sf. Evanghelii: *»fiți desevârșiți precum este și Tatăl vostru cel din ceriuri«.*

Asemenea desvoltare a facultăților sufletești se impune ca o condițiune indispensabilă a e-

sistenței noastre, cari formăm biserica cea vie a Domnului. Căci precum are cineva lipsă de cele trupești, tot asemenea are lipsă și de hrana sufletului, ce emanează din credința religioasă, apoi din limba și datinile străbune, prin cari se susțin și trăiesc popoarele.

De aici au purces oamenii, și așa și feiciții nostri străbuni, când s'au întrunit în societăți și corporațiuni religioase după credință, limbă și datini, când s'au întrunit și s'au constituit în parochii, protopresbiterate, eparchii și mitropolii, pe cari toate, pentru biserica noastră noi cei întruniți în acest Congres avem fericirea a le reprezenta. Toate acestea ca cele mai eficace mijloace la apropierea noastră tot mai mult de binele temporal și fericirea eternă, scopul suprem al omului.

Pe cât este de sublim și de măreț acest scop, ce-l urmăm prin întrunirea noastră la adunări bisericești, și așa și prin acest Congres, pe atât de frumoasă și de măreață este și chemarea noastră, a membrilor acestui Congres. Este o chemare apostolică, D-lor deputați.

Dar' apoi pe cât este de frumoasă și de măreață acea chemare a noastră, pe atât este și de grea, chiar și în timpuri mai bune, dar' cu atât mai grea în timpuri critice, ca și cele de acum, când din unele părți se semnalează mulțime de curenți periculoase: de nazarenism, socialism, de indiferențim religios și alte asemenea, cari tind a slăbi credința în Dumnezeu și a rumpe și pe unii credincioși ai nostri de la biserica străbună.

Simptoame foarte triste și dureroase sunt acestea, D-lor, mai ales pentru noi, cari privim biserica de unicele teren fructifer la desvoltarea și cultivarea facultăților noastre sufletești, cari privim biserica de soarele credinței, al moralei și al culturii noastre naționale, de care este condiționată existența și viitorul nostru.

De unde rezultă nu numai marea noastră datorință, dar și cel mai mare interes al nostru, de a ne concentra tot mai mult în jurul acelei instituțiuni divine, care în curs de aproape 20 de secolii furtunoși ne-a ocrotit contra tuturor cercărilor amenințătoare; să ne concentrăm în jurul aceluia isvor nesecat de putere morală, baza viitorului nostru. Ni-se impune, D-lor, datorința de a ne face toți apostoli luminători ai bisericii celei vii, ca și Apostolii Domnului de odinioară, pentru a conlucra împreună la paralisarea relelor ce amenință acel neprețuit tezaur stramoșesc. Ni-se impune, D-lor, că dacă încă n'am ajuns să mai înființăm și noi reuniuni religioase, precum au înființat alte confesiuni mai bine situate de cât noi, cel puțin pe acest teren, să ne potențăm activitatea noastră.

Și eu inspirat de cuvintele Domnului, din Sfânta Evanghelie, cari glăsuiesc: Că cei întruniți în numele Lui, „*tot ce ar cere cu credință, vor și primi dela Dumnezeu Tatăl*“, sper, că mi-se va ușura marea problemă, dacă în lucrările noastre, pe lângă învățăturile sfintei noastre biserici vom mai urma și indigitările și sfaturile inspirate de Dumnezeu marilor nostri bărbați, și în special ale fericitului, marelui nostru arhiepiscop **Andreiu**, indicate și în memorabilul său testament.

Același mare arhiepiscop, trimis nouă de Dumnezeu, ca și profeții de odinioară, prevăzând că se vor repeși timpurile grele și pentru biserica noastră, mai înainte de toate ni-a întemeiat un centru comun, reînviind și reînființând vechia noastră mitropolie, din care, ca și dintr'un soare, să se răspândească lumina și cultura religioasă în toate părțile locuite de credincioșii nostri; ear' noi cei de aici, dintr'un fond inițiat de dînsul, augmentat și printr'o frumoasă colecție benevolă, la care mai mult s'a distins ilustra familie Mocsonyi cu un maritimofert de 60,000 de coroane, am întreprins zidirea unei biserici catedrale, aici în centrul orașului, ce se înalță falnic ca simbol al unității noastre naționale bisericești.

În adâncă sa înțelepciune însă, mai observând dînsul, că la întărirea reînviatei noastre mitropolii, atât de estinse și de impopulate, nu sunt de ajuns numai actualele două episcopii sufragane, prin același valoros testament al său ni-a lăsat, așa zicînd, cu limbă de moarte, să mai înmulțim episcopii, ca să avem mai multe centre de lumină și cultură, de propagarea iubirei de patrie, de biserică și neam. Spre care scop a înființat și un fond, care până de presinte atinge suma de circa 600,000 coroane.

Dar' apoi chiar să nu fi prevăzut și să nu fi indicat dînsul acestea, le vedem și le espe-

riem noi, la toate ocaziunile. Vedem și esperiem și noi, că o mitropolie atât de estinsă și de impopulată, cum este și a noastră, numai cu două episcopii sufragane nu se poate administra conform necesităților, așteptărilor comune și recerînțelor timpului. Vedem și esperiam, că ea nu ajunge a lucra cu doritul succes nici la dezvoltarea culturală a bisericii noastre cei vie, nici la apărarea ei contra pericolelor amenințătoare; cum nici la susținerea vasei și decorului competent unei mitropolii. Vedem și esperiem, că pe cînd alte mitropolii, cum este și cea soră sîrbă, de-si cu număr mai mic de credincioși, în legislațiunea patriei și înaintea Măjestații Sale glorisoului nostru Domnitoriu, — căruia îi implorăm și din acest loc încă mulți ani fericiti dela bunul Dumnezeu — se presintă prin câte 6—7 arhiepiscopii, pe atunci mitropolia noastră abia se presintă prin câte 2—3 arhiepiscopii, precum s'a întimplat și în anul trecut, cînd numai eu și cu Preasfințitul Domn Episcop al Caransebeșului ne-am putut presenta cu memorandumul în cauza mănăstirilor, al treilea Domn Episcop fiind împedat prin morbo.

Am atins acestea, D-lor, căci presimt, că pe lângă espuneri generale, mai așteptați și unele indigitări speciale; dar' și pentru-că și Consistorul nostru mitropolitan Vă va presenta unele propuneri în aceasta privință.

Am făcut aceasta, ca să vă arăt, că cei ce am luat asupra-ne soarta apostoliei, suntem prea puțini pentru a păstori o turmă cuvîntătoare atât de numeroasă și împrăștiată, suntem prea puțini la suportarea sarcinilor ce apasă umerii noștri, în asemenea timpuri grele. Le-am atins, D-lor, să implinesc o mare datorință și să mă achit de o mare răspundere înaintea lui Dumnezeu și a oamenilor.

Am aflat de bine a-le atinge țînînd a fi soșit timpul, ca urmînd înțeleptelor sfaturi ale marelui **Andreiu**, să ne silim a realiza măcar în parte și succesive înmulțirea și înființarea episcopiiilor indicate și de dînsul, avînd temere, că în viitor vom întimpina tot mai multe greutăți, pe cari numai cu cele trei centre nu le vom putea devinge.

În firma credință, că toți suntem convinși despre acestea, și că prin o stăruință bine combinată a tuturor cestiunilor ce ne preocupă și la aceasta întrunire, ne vom fi apropiat tot mai mult de rezolvarea problemei noastre: dechiar sesiunea ordinară a Congresului nostru național bisericesc pentru periodul acesta deschisă.

Cercetare istorică bisericească

despre

Damian

Mitropolitul Moldovei

1435—1451

de

George Aramă, prof. la semin. Veniamin.

Întroducere.

Sunt câțiva ani de când prin o broșurică am contestat, că *Grigorie Țamblac*, a fost mitropolit al Moldovei înainte și după Sinodul dela Florența; și nici pe timpul ținerii Sinodului. — Voiam prin această scriere a supune criticei învățaților, cari se ocupă cu studiile istorice bisericești; ca neadmisibilă științificește mitropolia lui Grigorie Țamblac în Moldova.

Deci nefiind Grigorie Țamblac mitropolit al Moldovei, nici înainte de Sinodul Florențiu, nici pe timpul Sinodului și nici după aceea, dela sine se impune întrebarea, cine era deci mitropolit al Moldovei în timpul acela?

Răspunsul la această întrebare vin a-l da în paginile ce urmează.

Dar' mai înainte de a întreprinde lucrul acesta, vin a preîntimpina criticei nedrepte, ce poate s'ar face autorului acestui studiu, că punerea în evidență a persoanei Mitropolitului *Damian*, despre care se probează că în Florența a aderat la uniunea cu biserica romano-catolică, ar fi spre a servi o cauză străină. La asemenea insinuațiuni tendențioase, de s'ar face, le răspund de pe acum prin modestele mele lucrări pe terenul literaturii bisericești și în special prin studiul intitulat: „*Autoritatea legitimă în biserica creștină*“, în care am combătut învățătura romano-catolicilor despre Primatul papal. Astfel neputând fi bănuir întru nimic de așa ceva, fac cunoscut de pe acum, ca să se știe, că numai din motive curat științifice întreprind această lucrare, dorind a contribui cu obolul meu la limpezirea unei chestiuni istorice, care de două decenii aproape și anume din timpul (1885) când a apărut scrierea despre Grigorie Țamblac a răposatului episcop *Melchisedek*, s'a produs o nedumerire în unele spirite, încât când e vorba azi de mitropolia lui Damian, răspunsul evasiv ce se dă de unii, este că mitropolia lui este controversată. Ba lucrul este și mai ciudat atunci când manuale de istoria bisericească sunt supuse la aprobarea celor în drept.

Căci atunci comisiunea numită pentru cercetarea unor atare manuale, se poate să nu-i dea autorului aprobarea, de va fi zis, că Damian a fost mitropolit al Moldovei, sau în cazul cel mai ușor se poate să-l o-

blige pe autor, a schimba pe Damian cu Grigorie Țamblac, căci numai așa cartea s'ar aproba a se pune în mâna școlarilor. O probă despre cele aci zise, ni-o dă „*Monitorul Oficial*“ al României Nr. 111, pagina 2938 din 1891.

Chestiunea mitropoliei lui Damian în Moldova pentru o parte de învățați dar, nu este mai mult controversată, ci limpezită și hotărâtă prin scrierea eruditului răposat episcop *Melchisedek*, care s'a pronunțat, că pe acel timp, ce discutăm, era Grigorie Țamblac.

Pentru mine, pe cât înțeleg, scrierea: „*Grigorie Țamblac*“ a demnului de amintire episcop *Melchisedek*, este productul mai mult al învățăturii său ortodoxism, este rezultată din tendința mai mult de a nu li-se înlesni eterodoxilor cel mai mic privilegiu, un punct de sprigin, fie cât de slab, intru a ne obiecta că un mitropolit moldovan a aderat cândva la uniunea cu ei. Incât după mine, Grigorie Țamblac numai din acest punct de vedere a fost pus în locul lui Damian. De altfel scrierea despre Țamblac a răposatului episcop *Melchisedek* e conformă cu întregul lui sistem, am putea zice programul său de activitate pastorală, precum așa de bine se întrevede din complexul scrierilor sale, ca: Despre Lipovenism, Papism, Protestantism (și prin traducerea operei învățatului rus *Troïțki*, istoria și ritul bisericii armene) și despre monofisitism.

Toate aceste lucrări mi-l arată pe răposatul episcop *Melchisedek*, că a fost nu numai un fiu convins și dreptcredincios al sfintei biserici ortodoxe, dar' și un cugetător mare român, un mare păstor, zelos de gloria bisericii române ortodoxe și nealtererea credinței membrilor ei, care viețuind pe același teritoriu cu cei de alte confesiuni, vin zilnic în contact unii cu alții și pentru a nu li-se da pretext a convorbi între ei despre uniune, a înlăturat și pretextul, substituind lui Damian pe Grigorie Țamblac.

Să recunoaștem acestui mare păstor înalta lui solitudine pentru asigurarea păcii civile și religioase, să dăm ce este a Cezarului Cezarului, dar' și adevărilor istorice să le dăm stima și respectul, ce ele reclamă.

Așa fiind, eu, care sunt preocupat numai de triumful adevărului curat istoric, să mi se permită a face opinie divergentă, adică a demonstra, că pe timpul Sinodului dela Florența și după aceea, mitropolit în Moldova era *Damian*.

Această convingere se razimă pe izvoare istorice de mâna întâia, precum și pe tradiția istorică.

Prin urmare, răspunsul la întrebarea pusă în capul acestei introduceri, se va deslășura astfel: Se va proba mitropolia lui Damian cu izvoare istorice străine și naționale, precum și cu tradiția istorică.

(Va urma)

Congresul.

Mercuri s'a început sesiunea ordinară a Congresului național-bisericesc al mitropoliei noastre, chemat a rezolvi acte, de mare importanță pentru viața religioasă-morală și culturală a bisericii dreptcredincioase a Românilor ortodoxi-orientali din Ungaria și Transilvania.

Deschiderii Congresului a premers serviciul divin împreună cu chemarea Duhului sfânt, oficiat în biserica parochială din suburbiul Josefîn prin *Escelența Sa Înalt preasfințitul Arhiepiscop și Mitropolit Ioan*, asistat de Peacuvioșii archimandriți Dr. Ilarion *Pușcariu*, Filaret *Musta* și Augustin *Hamsea*, protosinzel Dr. Eusebiu *Roșca*, dd. protopresbiteri Mihail *Popoviciu*, (Orșova) și Ioan *Papiu* (Sibiiu), făcând serviciul diaconal diaconii Demetre *Câmpean* și Iosif *Enescu*.

După terminarea serviciului divin Escelența Sa și Preasfinții episcopi Nicolae și Ioan s'au reîntors la rezidența arhiepiscopicească, în timp ce deputații congresuali și publicul s'au îndreptat spre palatul comitatens, în sala căruia avea să se facă deschiderea Congresului.

Intruți aici, deputații aleg o delegațiune compusă din dd. I. Budințan, M. Cirlea, T. Hațeg, I. Papiu, M. Popovici, cav. Pușcariu, Dr. T. Puticiu, și P. Rotariu, care să invite pe Escelența Sa Mitropolitul să binevoiască a deschide Congresul.

Puțin înainte de 12 ore Escelența Sa Mitropolitul, însoțit de Preasfințiile Lor episcopii Nicolae și Ioan, intră în sală, întâmpinat din partea deputaților cu aclamațiuni „să trăiască!”

Ocupând locul presidial, având la dreapta pe Preasfinția Sa episcopul Nicolae, ear la stânga pe Preasfinția Sa episcopul Ioan, cetește discursul de deschidere, ascultat cu multă atențiune din partea atât a deputaților cât și a publicului, și viu aclamat când a pomenit de *M. Sa împăratul și rege al nostru*.

Terminat discursul, Escelența Sa numește notari provisorii: dintre deputații archidiecesei, din cler pe protopresb. asesor consistorial M. *Voilean*, ear dintre mireni pe Dr. I. *Șencheu*, și Dr. G. *Proca*, dintre deputații diecesei Caransebeșului, din cler pe protopresb. I. *Pinciu*, (Ciacova), ear dintre mireni pe Dr. Ioan *Sêrbu* și Dr. Ioan *Miclea*, dintre deputații diecesei Aradului, din celer pe protopresbiterul Dr. Ioan *Trailescu* (Chișineu), ear dintre mireni pe Dr. A. *Lazar* și V. *Goldiș*.

Termină prezentarea credenționalelor și constatându-se că sunt prezenți 68 deputați, Escelența Sa propune constituirea congresului în secțiuni de verificare, anume: deputații din archidieceasă vor avea să verifice credenționalele deputaților din diecesa Aradului, cei din diecesa Aradului credenționalele deputaților din diecesa Caransebeșului, ear cei din diecesa Caransebeșului credenționalele deputaților din archidieceasă.

Congresul primește propunerea.

Prin acestea eshauriată fiind ordinea de zi pentru ședința aceasta, Escelența Sa o închide, fixând proxima ședință pe Joi la 10 ore a. m.

După ședința întreg congresul s'a prezentat la Escelența Sa, căruia prin graiul protopresbiterului Constantin Gurban i-a prezentat omagiile, dorindu-i mulți ani spre a-și continua munca apostolică spre înflorirea și înaintarea bisericii de sub înțeleapta și zeloasa-i cărmuire. Escelența Sa a mulțumit în cuvinte alese d-lor deputați pentru atențiune.

După aceea Congresul a făcut onorurile la Preasfinții episcopi Nicolae și Ioan.

Sfințire de biserică în Cociuba.

(*Protopopiatul Vașcoului.*)

Biserica de care vorbim, s'a zidit nainte cu 200 de ani, antimisul cu inscripție slavonă e din anul 1711.

În cele duhovnicești comuna a fost condusă mai bine de 150 de ani tot de familia Terebențiu, azi de-asemena e păstorită de preotul Vasilie Terebențiu, care e deja în al 37-lea an de păstorie.

Deși comuna nu are decât 60 numere de case cam cu 320 suflete, prin economii au pus la o parte cam 1500 cor. și le-a succes a-și repara temeinic biserica.

Actul sfințirii acestei biserice a decurs în 4 Octomvrie n. cu o rară solemnitate. La serviciul divin au pontificat delegatul P. S. Sale D-lui Episcop diecesan, P. On. Domn Vasilie Papp protopopul Vașcoului, încunjurat de preoții *Nicolae Horja* din Buntești, *Alesandru Popa* din Petroasă, *Teodor Pirtea* din Poeni, *Vasilie Papp* din Poienile inf., *Teodor Andru* din Chișcou, *Vasilie Corbu* din Brădet, Vasilie Terebențiu preot în Cociuba, Traian Terebențiu din Galșa și Vasilie Terebențiu catichet rector la internatul gr.-or. român din Beiuș.

Părintele protopop în o predică bine aleasă a îndemnat poporul la alipire față de biserică, la jertfe chiar când reclamă împrejurările pentru biserică și școală, la ascultare față de conducătorii noștri naturali, cari toate împlinite cu acurateță, se respălătesc cu înbelșugare.

La serviciul divin au asistat toți învățătorii din jur, n'a lipsit nici notarul cercual Alesandru Gavra din Buntești care ca ginere de preot, și cleric absolut, credem că lucră la înflorirea bisericii mame.

Bucurie ne-a cauzat și prezența tinerului și simpaticului profesor G. Ciuhandu, care studia din greu la antimisul vechiu.

Între binefăcătorii noiei biserice, primul loc îl ocupă I. P. S. Sa actualul Episcop, care cu

acest prilej a donat bisericei din Cociuba un antimis nou, primul ce l'au văzut preoții celebranți cu inscripția noului nostru Arhiepiscop.

Urmează apoi D-na vęd. Maria Wultner n. Cosma carea cu o rară abnegațiune, ne cunoscând jertfă sau ostenele, aleargă la bisericile nou zidite sau renovate și pe speșele-i proprii călătorește și decorează altare, iconostase etc. e quasi o patroană a bisericilor române din acelea ținuturi.

Familia preotului local a dăruit mai multe icoane noue, notarul Alesandru Gavra și D-na sa Elisaveta Horja o Evanghelie noauă, Catichețul Vasilie Terebențiu un candelabru în preț de 25 cor.

Credincioșii din comună prin o colectă momentană au subscris 280 coroane pentru plătierea clopotului al doilea, ce s'a cumpărat cu aceeași ocaziune.

D-l Waight directorul mai bine zis conducătorul întreprinderii uriașe a cavalerului german »Willgeroth« din acele ținuturi, de-asemena a promis ajutor material bisericei renovate.

După terminarea serviciului divin, la care au asistat o mulțime de credincioși și din satele vecine, părintele din loc a intrunit la un prânz gustos și vesel — cum numai la sate se întâmplă — pe toți oaspeții pomeniți deja, dintre cari n'a lipsit nici împiegatul Vasilie Corbu dela firma »Willgeroth.«

La prânz s'au rostit două toaste, unul prin mandatarul I. P. S. Sale, Vasilie Papp protopopul Vașcoului pentru M. S. Impăratul-Rege și pentru I. P. S. Sa Ioan I. Papp Episcopul Aradului, dorindu-le mulți ani fericiți, al doilea prin părintele Traian Terebențiu din Gașsa, asemenea pentru sănătatea Impărutului-Rege, Arhiepiscopului și celorlalți preoți concelebranți, ajutorii și binefăcătorii bisericei.

De cu seară fie-care mângăiat cu sufletul, că a putut conlucra la un act divin atât de măreț, s'a depărtat la ale sale.

T.

Nașterii Romei

(Discurs pronunțat tinerilor în Recreatorul Pestalozian din Roma, la 21 Aprilie cu ocaziunea aniversării întemeierii acelei cetăți.)

Tineri!

Indeplinesc cu dragă inimă însărcinarea ce mi s'a dat, de a vă adresa câte-va cuvinte, cu ocaziunea acestei serbări ce v'a reunit aci, pentru a celebra împreună Aniversarea Cetății

Nici o ocaziune mai frumoasă, nici o serbare mai solemnă!

Nu comemorăm aci numai o dată celebră, nu o aniversare importantă: noi serbătorim, cuprinși de profundă admirațiune, origina acestei Cetăți, în care se confundă vieța Italiei, vieța lunei civilizate; în amintirea îndoitolui său milenariu deja trecut, în stualucita speranță a viitorului, noi serbătorim nașterea acestui far al lunei, *caput mundi*, cum ziceau bërâni, de unde își trag origina și alimentul științele, dreptul, religiunea părinților nostri, de unde se împrăștie civilizația în secolii primitivi ai barbariei, spiritul creștin în întunecimile Evului mediu, artele în splendida culminațiune a renașterii noastre.

În centrul Peninsulei, între Apenini și Mediterana, se întinde o câmpie mare, care aci este învăluită de înalte coline, udată de un mare și majestos fluviu.

Câmpia este Lațiu, fluviu este Tibrul, străbunul Tibru, cu ape turburi gălbenui, solemn ca un monument, maestos ca și istoria sa, intim legată de istoria Romei.

Locuitorii vechiului Lațiu, popoare de păștori întăiu, de agricultori în urmă, căutară aci un sediu stabil, un asil sigur, un post fix. Rătăcind prin munți și păduri, simțiră în singurătatea plină de nesiguranță nevoia unirei, a vieții în comun, nu mai putură, nu mai voriră a rămâne izolați, în nesfârșita câmpie, expuși fenomenelor capricioase ale naturei și luptei de tot momentul cu fiarele.

Legenda spune, că era o adunătură de bandiți, de oameni neonesti, isgoniți din alte cetăți.

Nu este cu puțință acesta! Bandiții iubesc singurătatea munților și peșterilor, ear neonestii sunt muștrați de conștiința lor în mijlocul oricărei societăți. Nu; era o gintă doritoare de a iubi și de a fi iubită, de a viețui cu semenii, cu alții și pentru alții, de a-și simți palpitând inima în uniune, în frățietate cu alte ființe omenesti, de a face și a primi servicii, lucrări, ajutoare; era o ginta doritoare de a viețui cu o altă gintă, de a simți pe lângă propria-i locuință sunetul unei voci amice, suspinul altor ființe, de a se închina respectuos împreună cu alții într'un același loc, a ruga divinitatea, a dori semenilor ceasuri de bucurie, a-i mângăia în cele de durere, în amarăciunile și adversitățile vieții.

O, a simți cu a sa palpitând și alte inimi, a nu simți numai singur, a-și putea întări cu alții propria-i vieță, cu alții a se bucura, a suferi, a avea aceleași obiceiuri ca și alții același gând, limbă, religiune, tot această trebuință atât puternică, pe care inima acelei ginte rustice de păștori primitivi și agricultori o simți... e *Roma, mama Roma fu.*

O încoronează de flori purpurer April, îi suride pe colinele pline de urmele lui Romul cel măreț, privind grațiile neîntrecute ale pădurilor!

Fruct al iubirei dintre oameni, ea se născu în anotimpul florilor, în anotimpul iubirei, sub înbrățisarea dulce a soarelui, când natura se reînoește. Născu și trăi: așezată pe șapte coline. Cetatea eternă se desvoltă foarte și grandioasă prin energia primei sale tinete. Și trecutul său, învăluit în legende eroice, și originea sale, sunt cuprinse în narațiuni poetice. Dar nu importă, Roma fu, și fu mare, mare în dominațiunea lumii, în legi, în arte, în religione, mare în toate. Și legenda zice, că destinele transportară penaii Troiei, pe marea furioasă, în locul unde trebuia să se înalte cetatea și Imperiul universal. De aci plecă întâi vocea dreptului între oameni, a legii și aquilele victorioase sburară spre câmpiile Spaniei, în stepele muntelui Caucas. În deșerturile Africane și pe stâncile Britanice, precum Virgil va cânta destinele capitalei lumii, asemenea marii poeți vor întona imnuri în lauda lui August.

Dar Roma abusă de puterea sa și decade. Decadența fu însă scurtă, și pe când dînsa se credea nimicată sub devastațiunile, asediile și incendiile barbarilor, de odată, ca prin farmec, se reînaltă din ruine și din prostația morală, face să se audă printre barbari vocea credinței și a Cristianismului.

Și barbarii rămăseră înlanțuiți de cântul acestei sirene fermecătoare, și învingătorii rămăseră captivați de acea influență pulernică, pe care cetatea eternă a exercitat-o în totdeauna asupra tularor spiritelor și asupra tuturor imaginațiunilor. Roma reluțește cu splendoare în mijlocul eresilor păgâne, și când păgânismul decade, ea prin episcopul său impune comanda sa întregii creștinătății, anunțând din Roma Cesarilor cuvântul noiei credințe. Aci Imperatorii Germani vin să se încunune, aci aleargă barbații tuturor națiunilor. Și când autoritatea pontificală decade și papa devine un principe temporal, Roma și-a trage admirația streinătății prin memoriile istorice și prin fascinațiunile artei păgâne.

Dar Italia antică renaște și cu ea spiritul și cultul Romei republicane. Deja E. Visconti, Winchermann, Bartolomeo Borghese ilustrară în monumente memoria Cetății eterne, deja nefericele Leopardi, în singurătatea sa din Recanati, reamintește numele lui Brutus și G. Niccolini scrise pe »Arnoldo de Brescia« ce trebuia să fie o tragedie și fu totuși un imn de război. Un om, cel mai mare om din strămoșii noștri, Giuseppe Mazzini formulă sublimul concept, că pentru a elibera Italia, trebuia să readune membrele despărțite, în jurul unui centru, care să reunească în sine toate aspirațiunile și dorințele întregului popor Italian.

Și acest centru trebuia să fie Roma, leagă-nul civilizațiunii Italiene, ce de ațâtea secole absorbise toate forțele și activitatea gîntei noastre. În Mazzini, idealul lui Crescenzo, Arnaldo de Brescia, Cola di Rienzi, Stefano Poreari, deveniră trup. Cu farmecul cuvântărei, cu puterea sentimentului, cu inima Grachilor și judecata lui Dante, cu idealitatea geniului înaltă Pretio un popor dela moarte, și la câtă lumină se văzu a treia Romă.

Vom avea Roma — esclamară ei — când vom avea numai două nume, pe acela al său și pe al Italiei, când într'acolo vom merge spre a învăța marea datorie a Italianului, și care este acea de a împlânta în ruinele papalității bandiera libertății, a inviolabilității gândirei, și a libertății de cunoștință. Și toată mișcarea politică unionistă contimporană s'a îndreptat în jurul cetății eterne și spre concepția unei Rome antice, evocate de poeți, de filosofi, de cugetători. Roma este în tot-deauna Roma: toată viața noastră se învêrtește în jurul acestui colos ce remase nemișcat în curgerea secolelor și succedărei popoarelor. Legenda ne spune: Până când va fi Coloseul va fi și Roma; când va cădea Coloseul va cădea și Roma, când va cădea Roma va cădea și lumea.

Toate celelalte cetăți au perioada lor de splendoare, dar apoi vor peri: Roma însă e eternă, eternă ca monumentele sale, eternă ca blondul fluviu ce o udă, eternă ca frumuseța fiicelor sale, ca înprospătarea apelor sale.

Dînsa moare și renaște din nou, mai mare; termină o epocă și începe alta; finește o istorie și pornește alta și mai minunată. Cade Roma Cesarilor și naște Roma Papei. Moare ca vocea a catolicismului și renaște o nouă Romă laică, și civilă, preparată la mari destine. Noul Enea transportă penaii săi din casa de Savoia în casa sa din Roma și anunță popoarelor Roma intangibilă, ear superbului nou *possiamo*, răspunde cu »*aci suntem și aci vom rămânea.*«

Un vechiu șef al vaticanului afurisește, și 'Roma liberă îi înaltă statue filosofului Nolano, martir al liberei cugetări, lui G. Bruno, în piața unde fu crucificat și unde proclamă libertatea cugetărei, de unde indică calea viitorului.

Pentru aceea, noi trebuie să ne întărim în aceleași sentimente ce însuflețiră pe cei ce fondară Roma.

Să ne înturnăm către anticitate, dar deveniți și mai buni prin acei ce au făcut din nou lucruri noi. O dorință de frățietate îndeamnă pe acei dintăiu oameni a se reuni și a pune bazele Cetății Eterne: un sentiment de frățietate să ne însuflețească pe toți în viața noastră socială, un sentiment de iubire, de caritate pentru cei slabi, pentru cei sărmani și nefericiți. Și

fie această sərbătoare, ca o pecete pentru solidaritatea în suflete și în inimi, ca un indemn, o dorință și voința de a lucra pentru fericirea socială.

O, tineri, iubiți-vé!

Dr. Giacomo Tauro.

**La tipografia diecesană, Arad
strada Révay Nr. 10 se pot căpăta:
„Rapoarte lunare protopopești“ și
„Ziarul inspecțiunii școlare“
coala à 8 fil.**

CRONICA.

* *A conversa în limba maternă delict disciplinar.* În ziua de 7 Sept. a. c. rectorul universității din Cluj, Dr. Apáthy István, a adresat un „Apel către cetățenii de limbă maternă străină ai universității noastre“ (Felhívás egyetemünk idegen anyanyelvű polgáraihoz), prin care le aduce la cunoștință, că în localitățile așa numitei mensa academica din Cluj este „obligatoare“ conversația în limba maghiară și prin concludul senatului universitar dtto 28 Febr. 1903, este interzisă conversația într'altă limbă străină. Prin urmare studenții universitari români, sași și slovaci sunt obligați a vorbi între olaltă la mensa academica numai ungurește, sunt opriți a conversa în limba mamei lor, ceea-ce dacă vor îndrăzni a mai face, vor comite delict disciplinar (fegyelmi vétségét követnek) și ca atari vor fi lipsiți de beneficiile mesei academice și vor fi scoși din localitățile ei.

* *„Proselitismul unui episcop.“* Un profesor de la gimnasul catolic din Brașov — scrie „D. T. f. U.“ — se căsătorii cu fiica unui pastor protestant. Când a cerut de la episcopul rom. cat. Majlath din Alba-Iulia să fie numit definitiv la catedră, acesta i-a pus condițiunea, ca soția lui să treacă la religiuinea catolică și să dea reversal, că își va crește copiii în această religiuine. Profesorul nevoind să implinească aceste condițiuni, și-a dat dimisia și a cerut să fie numit la un gimnasiu de stat. Ministrul iustrucțiunii publice i-a implinit cererea.

Convocare.

Despărțământul protopresbiteral al Șirei a Reun. înv. din protpresb. aradane I—VII. „Își va ținea proxima sedință Mercuri la 15/28 Octobrie 1903 în comuna Drauț la școala înv. G. Popa, plelângă următoarea:

Programă:

1. Dimineța la 8 ore participare la chemarea Duh. St.

2. Participare la prelegerea practică în școala înv. G. Popa.

3. Cuvânt de deschidere presidial.

4. Reflexiuni la prelegerea practică.

5. Presentarea operatelor (restante) de »istorioare morale.«

6. Raportul biroului.

7. Raportul comisiunei censurătoare.

8. Pertractarea rescriptului emanat dela biroul central.

9. Discuțiuni asupra chestiilor școlare.

10. Estragerea înv. morale la temele din »Religie.«

11. Presentarea eventualelor disertațiuni.

12. Propuneri și interpelări.

13. Fixarea proximei ședințe.

14. Esmiterea unei comisii spre autenticarea protocolului.

15. Inchiere.

Șiria 1 Oct. n. 1903.

Alexiu Doboș.
president.

Calendarul diecesan pe anul 1904 dela Cristos.

In editura tipografiei diecesane gr.-ort. române a Aradului e deja gata tipărit și se poate avea și procura atât dela administrațiunea tipografiei diecesane, strada Révay Nr. 10, cât și dela librării cu prețul de 50 fileri. La comande peste 10 exemplare 20% rabat, espedate franco. Se estinde pe 12 coale tipar garmond și cuprinde, afară de partea calendaristică, șematismul mitropoliei rom. gr.-ort. în general și al diecesei Aradului în special; cronologia pe anul 1903; sərbători și alte zile schimbăcioase; posturile etc. Genealogia caselor domnitoare; tîrgurile din Ungaria și Ardeal; instrucțiuni postale și telegrafice etc., ear în partea literară: Biografia P. S. Sale dlui episcop Ioan I. Papp, cu fotografia; fotografia directorului seminarial Roman R. Ciorogariu; Coroana Ungariei; Grija mamei; Livei mele; Rugăciunea ajută; Ași vrea; Părăul Frătesei; Dușmancele; Meseriașul român; Rugămintea din urmă; La marginea pădurei; Numai una; Din vieață; Pe lângă boi; O poveste adevărată; Codrule măria-ta; Luxul (fala); Revedere; Ceva despre cambiu; Rugăciune; Multe și de toate; Înțelepciuni;

Anecdote și glume; Ce avem să facem în fie-care lună? în fine: anunțuri de tot felul — drept-ce cu multă căldură îl recomandăm tuturor oamenilor cu carte căci în calendarul acesta pe lângă preț de — 50 fil. află și o carte de lectură prețioasă și plăcută.

Concurs.

Pentru îndeplinirea definitivă a vacantului post de paroch din Rădmănești, tractul Belințului, se escrie concurs cu termen de **30 de zile** dela prima publicare în „Biserica și Școala“.

Emolumentele împreunate cu acest post sunt: 1) Sesiune parochială de 32 jugere, parte arător, parte fânaț; 2) Grădină parochială de 1200⁰ și fântână; 3) Stola obicinuită; 4) Bir preoțesc, sau 80 fileri de număr; 5) Congruă pentru preoți cu evaluecațiune sub 8 clase 538 cor. 42 fil.

Reflectanții la acest post au să-și aștearnă concursule lor comitetului parochial respectiv pe calea oficiului protopresbiteral gr.-or. rom. din Belinț (Bélinez Temes-megye), în termenul indicat, instruate amăsorat legilor în vigoare, poștiți fiind a se presenta, tot în acest termen, în sfânta biserică din Rădmănești, spre a-și arăta desteritatea în oficiu d-zeesc, respective în cântări și rituale și în oratoria bisericească.

Comitetul parochial.

Belinț, în 23 Septemvre v. 1903.

În înțelegere cu mine. GERASIM SĚRBU protopresbiter.

—□—

2—3

Pentru întregirea definitivă a vacantelor posturi de parochii gr.-or. rom. din parochiile de clasa a III-a din Bunea-română, T.-Hodoș și Ohaba-lungă, tractul Belințului se escrie concurs cu termen de **30 de zile** dela prima publicare în „Biserica și Școala“.

Emolumentele împreunate I, cu postul din Bunea-română sunt: 1) Sesiune parochială de 30 jugere; 2) Grădină intravilană de un juger; 3) ștola obicinuită; 4) Întregire dela stat pentru cei cu evaluecație sub VIII cl. gimn., 653 cor. 6 fil.

II, cu postul din T.-Hodoș: 1) O sesiune parochială de 30 jugere, dintre cari un juger intravilan; 2) Locuință liberă cu 2 chilii și un supraedificat; 3) Bir preoțesc câte o măsură (30 litre) de bucate, parte grâu, parte cucuruz, dela 87 familii; 4) Ștola obicinuită și 5) Întregirea dela stat pentru cei cu evaluecațiune sub VIII clase 455 cor. 12 fil.

III, cu postul din Ohaba-lungă: 1) Sesiune parochială comasată, parte fânaț, parte arător; 2) Bir preoțesc: 10 metri cucuruz zmicurat; 3) Ștola usuată; 4) Folosirea plațului parochial în mărime de 1/2 juger și 5) Întregire dela stat 680 cor. 61 fil., pentru cei cu evaluecațiune sub VIII clase.

Reflectanții la aceste posturi, au să-și aștearnă petițiile, instruate conform Regulamentelor în vigoare comitetelor parochiale concernente, pe calea oficiului protopresbiteral gr.-or. rom., din Belinț (Bélinez, Temes-megye), având a se presenta în termenul concursual într-o Duminică sau într-o sârbătoare, în sf-ta biserică din parochia la care concurează, spre a-și a-

răta destoinicia în cântare și în tipic, eventual în oratorie.

Comitetul parochial.

Belinț, în 19 Septemvre v., 1903.

În înțelegere cu mine: GERASIM SERBU protopresbiter.

—□—

2—3

Licitațiune minuendă.

Pe baza concludului Ven. Consistor gr.-or. rom. din Arad, de dto 28 Aug. (10 Sept.) 1903. Nr. 5208/1903, prin aceasta se publică licitațiune minuendă ținândă în Sarafola (Sárafalva) la 5 Octomvre v. a. e. la orele 2 p. m. în „școala mare“ rom. gr.-or. din loc, pentru edificarea a două școale rom. gr.-or. în comuna numită, pe lângă prețul de esclămare 11.257 cor. 28 fil.

Licitanții au să depună ca vadiu 10% adecă 1126 cor. în numerar sau și în hârtii de valoare — din prețul de strigare.

Planurile și preliminarele de spese precum și condițiile de edificare se pot vedea la oficiul parochial gr.-or. rom. din loc.

Comuna noastră bis. își rezervă dreptul de a angaja la lucru pe acel întreprinzător reflectant în care va avea mai multă încredere.

Sarafola, la 16/29 Septemvre 1903.

Pentru comuna bis. rom. gr.-or. din loc.

Iocn Stana

preot conduc. of. paroch.

—□—

3—3

Premiat cu premiul I la București în 1894.

SCULPTOR ROMÂN.

Am onoare a aduce la cunoștința On. d-ni preoți și învățatori precum și întreg On. public român următoarele:

Ca sculptor de lemn sunt în poziție să servesc în ori-ce vreme cu ori-ce fel de lucru de sculptură și măsurit pentru sfintele noastre biserici creștinești etc. d. e.:

Iconostase (Temple) Strâni, Tro-nuri, Scaune, Chivote, Uși, Răpizi, Cadre, etc.,

În ori-ce stil s'ar recere, cu cele mai moderate prețuri. Con-sirusec Planuri după dorință. Pentru toate lucrurile mele iau garanță deplină că sunt de prima calitate atât ca lucru cât și ca artă.

Atrăgând atențiunea On. public asupra impregiurării, că chiar buna cuviință ar aduce cu sine ca bisericile noastre românești prin măestri români să se înfrumșezeze:

Rog bunăvoința în special a Onor. oficii și comitete parochiale.

Cu tot respectul semnez

IOSIM IULIU BOSIUC,
sculptor în Berliște, poșta Jám (Banat).

Promovat cu distincție de școala de sculptură